

SANT JOAN, A VALÈNCIA, UNA LENTA PLUJA DE FRAGMENTS BARROCS

Entre l'esplendor i la ruïna

Per a la història de l'art, Sant Joan del Mercat potser és la millor expressió del barroc valencià; per a la memòria ciutadana, un indret capaç de generar, de l'ull tapat al famós pardal, tot un riquíssim folklore urbà que va des de l'acudit fins a la comèdia musical. Per a l'observador actual, però, és un edifici grandios que amenaça pertot arreu ruïna.

Enric Sòria

Sant Joan del Mercat, a València vista des del bulliciós carrer de Maria Cristina, és una enorme i degradada mola barroca, farcida d'estàtues trencades en dubtós equilibri, flora emergent i taques de colomassa. Malgrat, però, la pèssima presentació ac-

tual, és fàcil de reconèixer que ens trobem davant d'un dels monuments més imposants de la ciutat.

A l'altra banda, l'antiga façana gòtica és famosa pel seu ull cegat, que, com volia Manuel Sanchis Guarnier, potser fou alguna vegada, proporcionalment, una de les rosasses vidrades més grans d'Europa. Està situada on mor l'avinguda de l'Oest, la principal

salvatjada urbanística del franquisme, que convertí el suggestiu i laberíntic disseny medieval del centre històric en l'habitual successió de búnquers en angle recte. Els col·lectors del fem del mercat, al costat dels contraforts de l'església, hi donen l'adequada ambientació.

La façana barroca, a la plaça del mercat, en canvi, queda —o queda-

va— molt bé voltada per l'amable companyia de la Llotja i el mercat central, gòtic i modernisme desbocats en perfecta harmonia d'exuberàncies decoratives. Tot plegat, un racó dels més saborosos de la ciutat. Ara, Sant Joan hi desdiu. Entre l'esplendor i la ruïna, el decorativisme italianitzant del campanar i la multitud de detalls escenogràfics repartits per la façana produeixen, gràcies als efectes d'una deixadesa secular, una impressió grotesca, com la gran estàtua sense cara, de resultes d'un bac, estintolada amb una post rudimentària. Ara, almenys no caurà, però no es tracta d'això. Pertot arreu clivells, clapes d'humitat, rocalla i vegetació pètria que es desprèn empeça per l'esclat emergent de la vegetació real, escultures arrassades de diversos estils i aquesta sensació que, qualsevol dia, un ruixat o una venta-

prandi, i locals famosos, com Lleonard Juli Capuç, Bernat Pons i Josep Vergara.

Vicent Vitòria va dissenyar un model decoratiu articulat on tots els elements buscaven un efecte estètic i ideològic conjunt i grandiosos. Palomino, artesà de la pintura i expert estudiós, va pintar les voltes del temple, un dels frescos més espectaculars i exaltats de tot l'art barroc. Tot plegat, una enorme demostració de coneixements de perspectiva, geometria, retòrica i domini del llenguatge subliminal dels símbols, d'efecte al·lucinant. La carcassa final, a l'altra, era el retaule amb més de tres mil figures de Joan Miquel Orliens, que es va guanyar l'admiració dels crítics més severs. El capítol municipal, l'any 1700, es manifestava ben pagat de les obres, per les «moltes figures de la mateixa obra primorosíssim-

mes i singulars en la present ciutat». I amb raó. Per als parroquians, mercaders i burgesos, Sant Joan rivalitzava —i vencia— amb la mateixa Seu.

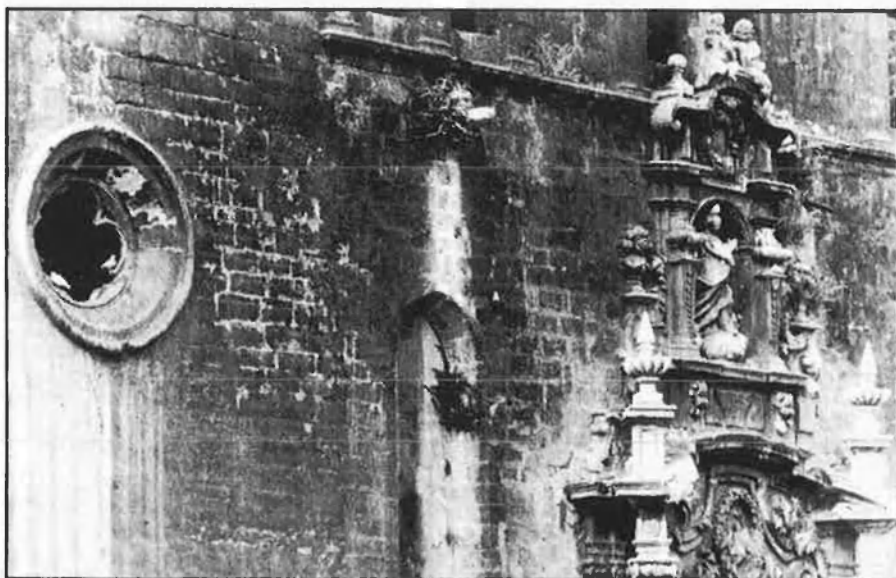
Un present fosc

La guerra civil esborrà dràsticament aquestes esplendors. El retaule, cremat, ha estat substituït per un altre vingut d'Àlaba. Els frescos de Palomino han desaparegut en part i en part es conserven fumats, sense lluentor. La resta de la decoració patí consegüentment, i després dels arranjaments de postguerra, l'edifici no ha rebut mai l'atenció que mereixia.

Segons funcionaris, no massa explícits, de la secció de Patrimoni de la Conselleria de Cultura —els responsables superiors eren de vacances— sí que n'hi ha un projecte de restauració, en fase ben avançada, que inclou fins i tot intervencions als frescos. Segons ells, «la restauració no és difícil, perquè els desperfectes són molt localitzats».

El rector de Sant Joan, Gaspar Navarro, que, òbviament, veu les coses des de més de prop, no és de la mateixa opinió. Ens rep amablement a la sagristia i comença per descriure'ns la importància històrica de Sant Joan, «un dels edificis barrocs més interessants de l'estat». El present, però, no és en regla: «La veritat és que està tot ple de goteres i de peces que ballen, capitells, adornaments, etc. La porta de darrere està somoguda, sembla que des que un camió l'enfilà. Podria caure».

Però per al rector el punt més greu és el mal estat dels conductes de desguàs, amb les seqüeles d'humitat corrosiva i deteriorament de l'estructura. «Amb l'autonomia, em pensava que

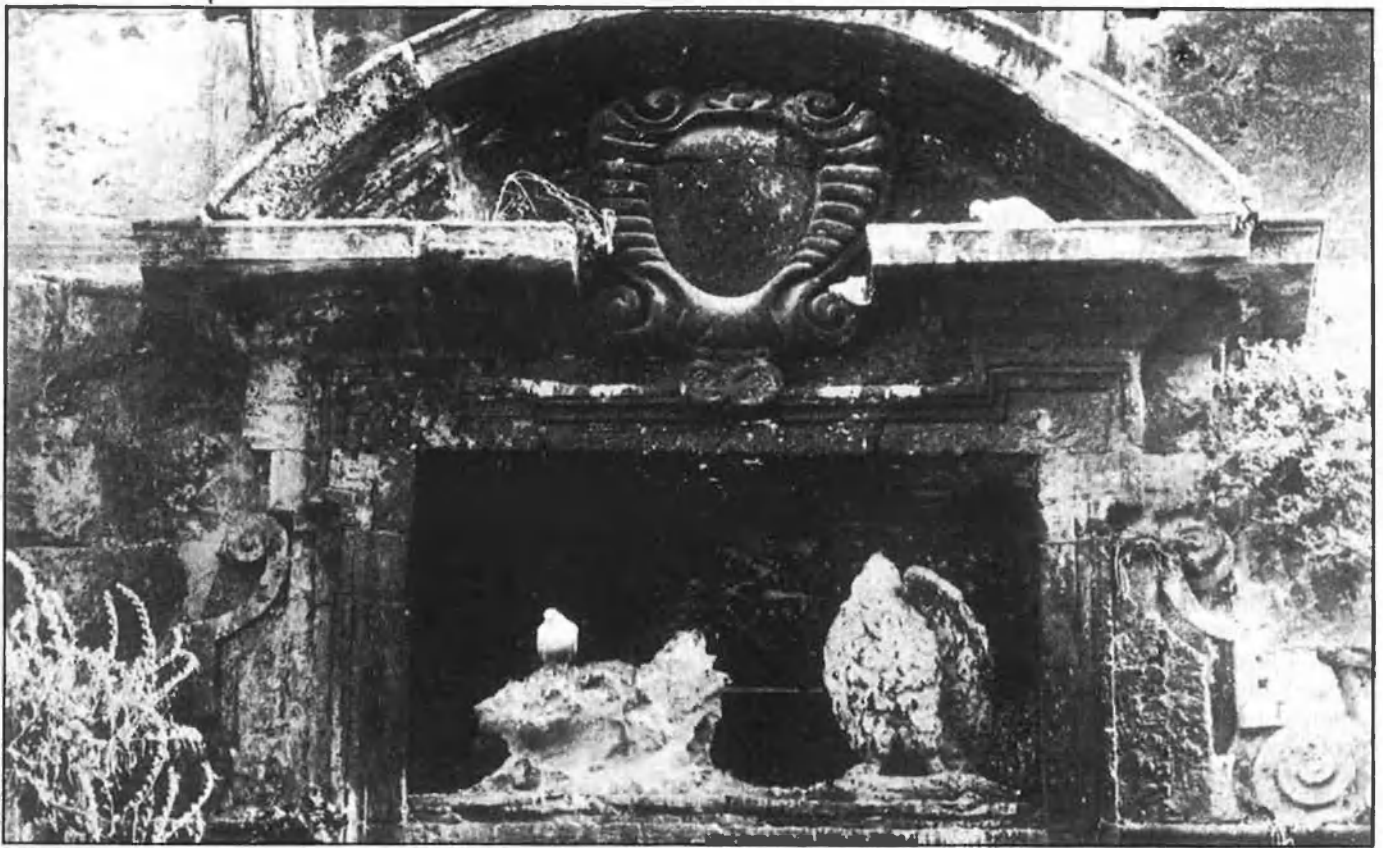
Gòtic, barroc i modernisme desbocats en perfecta harmonia.

da potents podrien provocar una riuada de barroc en fragments.

Un passat ric i complex

L'església de Sant Joan n'ha passat de tots els colors des que va ser fundada, possiblement abans del 1240. Un voraç incendi en destruï la primitiva fàbrica i va ser refeta, corregida i augmentada, durant el segle XIV. La configuració gòtica —voltes, tracieries, arcs, finestral, etc.—, encara observable davall l'emascament barroc, és d'aquesta època. El 1592 pateix un altre incendi i s'inicien de nou les obres. La darrera i més important intervenció és del començament del segle XVIII. La decoració va ser projectada en gran estil, amb intervenció de mestres estrangers, com Bertessi i Ali-

Tot està ple de goteres i de peces que ballen.

les coses havien de millorar, perquè és obligació d'un govern valencià conservar els monuments propis. I, de fet, no han dit mai que no pensaven restaurar Sant Joan, però no han fet res pràctic encara. Van fer-ne un estudi previ, que no han enviat ni al bisbat ni ací, i més avant un projecte urgent de restauració per als desperfectes més perillosos. Això per part de la Generalitat, perquè l'ajuntament no ha dit ni mut».

Segons el rector de Sant Joan, sembla que aquesta restauració urgent podria costar uns 30 o 35 milions. «Potser, els pareix que són massa diners. Sap mal de dir-ho, però, si fossen bascos o catalans, ja fa anys que Sant Joan ja estaria restaurada. Els bascos han restaurat inclús ermites menudíssimes que fa dècades que no tenen culte. Ací són mes deixats. M'agradaria crear una Associació d'amics de Sant Joan, no per costejar-ne les obres, que és massa car, però almenys per cridar a la consciència dels valencians, que veuen com es malmet a poc a poc aquesta obra d'art. Estimular-los l'interès i també, clar, per fer una miqueta de pressió on siga menester».

Sant Joan del mercat s'ho mereix, sens dubte, tot i que no és un cas aïllat. D'altres, com Sant Miquel dels Reis, són fins i tot més sagnants. Al davant de l'església, una Llotja puntillósament netejada demostra que les coses poden

ser d'una altra manera (tot i que el silenci amb què es du la promesa restauració de les figures amartellades fa dos anys per uns bàrbars comença a ser sospitós). En qualsevol cas, la recuperació d'aquest grandios i atrotinat vestigi d'una València poderosa faria molt per augmentar l'interès d'un centre històric que mereix molt més que les tres hores vergonyants que li adjudicà, en un rampell d'estupidesa cronomètrica ben pròpia d'aquesta ciutat, l'ignorant funcionari turístic de torn.

Les coves de Sant Joan

Davall l'ombra «protectora» de Sant Joan, al costat de les parades del mercat central i davant l'antiga Llotja dels mercaders, el comerç ciutadà té una altra seu a les coves de Sant Joan. Unes cel·les menudes, parcialment sota del nivell de terra, que van servir durant segles per a la compra-venda. Tanca des durant anys, ara en fa un que s'hi van tornar a obrir quatre botigues d'artesanía. Una iniciativa de gent jove, disposada a reviscolar un dels punts comercials més clàssics i saborosos de la ciutat.

Ara, en aquest agost que convida a fugir-ne, només es manté una botiga oberta, de 5 a 8 de la vesprada, defensada per Pilar, una jove de simpàtic accent mallorquí. «Vam obrir les coves ara farà un any. Volíem crear una ofer-

ta artesana de València i recuperar aquest espai. N'hem obert quatre i venem sobretot ceràmica i vidre. La major part es tracta d'artesanía feta a València, per gent d'ací o residents. Un sector, el de l'artesanía a ciutat, que existeix i que val la pena tenir en consideració. També tenim productes de tot el País Valencià».

Aquest intent ha patit i pateix moltes dificultats per sobreviure. «A partir del mercat —ens comenta Pilar—, el carrer deixa de ser un lloc de pas. Pensàvem que la recuperació de la zona del carrer de Cavallers-barri del Carme donaria més vida als accessos, com aquest, però de moment no ha estat així. Ens coneix molt poca gent. L'Ajuntament tampoc no ens ha facilitat les coses, ho trobaren tot molt bonic i prou. Qui sí que ens ha ajudat ha estat la gent del Mercat Central i la Coordinadora de veïns de la Ciutat Vella». Però el pitjor problema és la mateixa església, davall la terrassa de la qual s'hostatgen. «Quan plou, la humitat ho taca tot i cal tornar a pintar les coves de dalt a baix. Hem decidit impermeabilitzar la plataforma de l'església. No ens correspondria a nosaltres fer-ho, però no hi ha un altre remei, de pas col·laborem a la conservació. El que fa por és que ens caiga una estàtua un dia d'aquests, però no crec que s'arribe a això». □